

De Grote Kerk: 3 december 1971

Het was zo'n ingrijpende gebeurtenis, waarvan je decenia later nog precies weet waar je was toen je het hoorde. De dag begon zoals alle anderen. Ik was veertien jaar en het was een gewone schooldag. Daarvan herinner ik me weinig, net als van de rit na schooltijd met de fiets van het Comenius College over de 's-Gravelandseweg naar de Grote Kerk. Ik was assistent op de zondagsschool en al een paar weken studeerden we met de kinderen op vrijdagmiddag liederen in voor het kerstfeest.

Net als de vrijdagen ervoor zette ik mijn fiets aan de achterkant neer en liep snel naar binnen langs de kosterswoning en door de consistoriekamer achter de preekstoel. Daar kwam ik zondags wel eens na de kerkdienst als mijn vader dienst had gehad als collectant.

Hij manoeuvreerde die zak met een enorme lange steel dan altijd heel voorzichtig langs de mensen in de kerkbanken en na de dienst moest het geld geteld worden. Aan de muren van de consistoriekamer hing een rij met portretten van alle dominees, maar ik geloof niet dat ik daar die vrijdag op gelet heb.

Aan de andere kant van de kamer was een deur naar buiten met direct links de ingang van het gebouwtje, dat ooit een tuinhuisje was. Daar was iedereen al aanwezig en snel nam ik mijn plek in.

Welke liederen we instudeerden en hoe lang we al bezig waren, weet ik niet meer. Wat ik me nog wel levendig herinner is het moment dat de kosteres, mevrouw Van Vessem, de deur opengooide en riep: *Juffrouw Van Nigtevecht, juffrouw Van Nigtevecht, de kerk staat in brand!* Ook herinner ik me de reactie van een andere assistent die langs en over alles heen als eerste naar buiten rende, en mijn eigen ongelooft. Dat kon toch niet waar zijn, je rook geen brand en er was niets te zien. Pas toen buiten mensen mij zeven op de rook die door het dak kwam, geloofde ik het.

Snel naar huis om het daar te vertellen, lopend van de brandweer mocht ik niet naar de achterkant om mijn fiets op te halen. Boven in ons huis aan de Koningsstraat was toen al vuur en een enorme rookwolk te zien. Met mijn camera, een Kodak boxje, ging ik terug naar Kerkbrink. Daar was inmiddels een enorme menigte kijkers toegestroomd. Bij het postkantoor heb ik tussen de fotografen lang staan te kijken naar de enorme vuurzee. Toen de torenspits naar beneden viel, ging er een gejuich op van de toeschouwers. Ook de dagen erna trok de plek des onheils veel kijkers.

Achteraf gezien hadden we gewoon kunnen blijven zitten in het voormalige tuinhuisje: net als bij de brand in 1766 had het de vuurzee ongedeerd doorstaan.

Ineke de Ronde

Het tuinhuisje op 10 mei 1969. (coll SAGV)

De Grote Kerk: de holle kies

Op 3 december 1971 werden er werkzaamheden aan het dak van de Grote Kerk verricht om lekkages te verhelpen. De toren (volgens mij het dak) vatte daarbij echter vlam en binnen de kortste keren stond de kerk in de brand. Het bericht ging als een 'lopend vuurtje' door het dorp en in no-time was ik op de fiets gesprongen om het 'spektakel' van dichtbij te aanschouwen. Aangekomen in één van de lanen zag ik de vlammen uit de ramen slaan. Ze kleurden de lucht rood. Op een gegeven moment stortte tegen een donker wordende lucht onder een misplaatst(?) gejuich de torenspits in. Een vonkenregen was het gevolg. Kerken in de Grote Kerk zat er voorlopig niet meer in.

Als jong kind ging ik af en toe met mijn moeder mee naar de Grote Kerk. We gingen dan naar de middagdienst om 5 uur en namen altijd de achteringang aan de Oude Torenstraat. We zaten op banken met groene kussens. En die banken hadden deurtjes. Er lagen enorme bijbels met koperen sloten, zodat de gemeente de schriftlezingen mee kon lezen.

De kansel uit de achttiende eeuw torende boven iedereen uit. De predikant stond hoog boven zijn gemeente onder een dak van waaruit een licht op de grote kansel-bijbel scheen. De dominee verscheen door een deur, voor ons links van de kansel, gaf de ouderling van dienst een hand en liep voor de kansel langs naar het trapje dat hem naar het preekgestoelte bracht. Bij het beklimmen van de trap verdween hij dan even uit het zicht. Als bij een ruimtevaartschip dat achter de maan langs gaat was het visuele contact met de voorganger dan even verbroken. Vervolgens ging het deurtje open, verscheen hij hoog boven de gemeente, hing zijn baret op aan een haakje aan de deur, spreidde zijn papieren uit en sprak votum (zegenbede) en groet uit.

Die gedachten speelden door mijn hoofd, toen ik in 1974 vakantiewerk deed bij de ABN en vanaf de tweede of derde etage van het bankgebouw een mooi zicht had op de restanten van wat in mijn beleving een imposante kerk was geweest. De geblakerde toren, hoewel van zijn spits beroofd, stond nog overeind. Het was het oudste gedeelte van de kerk. Al in 1766 door brand verwoest, maar vrijwel direct herbouwd (1768). De toren was nu weer beschadigd, maar kon nog gerestaureerd worden. De muren van het schip van de kerk waren als de grillige randen van een afgebroken holle kies. De 'vulling' van de kies was verdwenen. De kerkbanken waren in de alles verwoestende vlammenzee verloren gegaan. Van de grote bijbels uiteraard geen spoor meer. De preekstoel was eveneens verdwenen. De natuur had brutaal bezit genomen van de vrijgekomen ruimte. Verschillende plantensoorten staken de kop op en nestelden zich op de muren. Ze hadden al ruim twee jaar hun gang kunnen gaan. Het aanzicht deed me een beetje denken aan ruïnes, die ik op mijn vakantie in Groot-Brittannië had gezien. Op de achtergrond hoorde ik collega's spreken over het Nederlands voetbalelftal dat sedert lange tijd weer eens op een eindtoernooi aanwezig was.

Er was ondertussen een actie gestart om de kerk te herbouwen, de kies weer te vullen. In 1974 werd hiermee begonnen. De kerk werd gerestaureerd, maar zou nooit meer worden zoals in mijn jeugd.

Wim Dral

